

ACC. N:R M. 14640: 1-2.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Wilborg Larsson, Perstorp*
Härad: *M. Aska, Ö. Göinge* Berättare: *olika personer; se uppt. bl. d. s. bakom!*
Socken: *Perstorp, Osby* Berättarens yrke: _____
Uppteckningsår: *1954-59; inlämn. 1959* Född år _____ i _____

Liesvide. s. 1-2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

LUF 113

LIESMIDE.

Liesmide har icke yrkesmässigt tillverkats i Perstorpsorten. De liar som här varit i bruk ha blivit tillverkade i Sjötorp och Simontorp. Enligt hans egen uppgift var Harald Persson i Simontorp den siste som tillverkade liar hantverkmässigt i nordöstra Skåne. Sedan han sålt sin liesmedja i Simontorp, där liar sedan tillverkats fabriksmässigt, flyttade Harald Persson till Marklunda i Osby socken, där han uppförde en liesmadja och fortsatte tillverkningen tillsammans med en broder, från 1935 till 1947, då tillverkningen upphörde. Det fanns vid denna tid ett lager av färdigsmidda liar, som sålts efter hand av en pr velociped farande försäljare. Denne hade liar till försäljning i flera år och för några år sedan sålde han i Perstorpstrakten, dock hade han blott några stycken kvar då han kom till mig, jag köpte en av honom som jag har kvar. Priset var något omkring 7 kronor. Han brukade besöka marknader för att sälja och åkte omkring i bygderna och sålde till lantbrukare.

Då jag talade med Harald Persson i Marklunda upplyste han mig att det numera inte var lönande att tillverka liar hantverkmässigt. Hans fader hade byggt liesmedjan i Simontorp. Hans fader hette Per Jonsson, han dog 1908. Farfadern hette Jon och kallades vanligen Simsa-Jon. Det hade varit liesmeder i deras släkt så länge någon kunde minnas.

Lieskaft tillverkades icke vid liesmedjorna. Det brukade vara särskilt slöjd-kunniga personer som gjorde lieskaft. I Perstorps socken fanns en torpare under bostället Tostarp som hette Andreas Falk. Denne tillverkade både räfsor och lieskaft. Hans tillverkning var mycket berömd och det var vanligt att alla som behövde lieskaft köpte dem av honom. Han avled under något av åren på 1920 talet. Numera användes lieskaft av järnrör, dessa tillsaluhålles i järnaffärer. Brynstenar ha under 1900 talet försålts i alla lantaffärer och på marknaderna. Sandsten till strykstickor för liar ha även sålts i affärerna. Sandstenen måste krossas till fint sandpulver som lägges å strykstickans båda sidor, vilka dessinnan översmorts med något fettämne, talg, smör eller smörjolja.

Skärar ha icke varit i bruk i denna trakt under 1900 talet, det är mycket sällsynt med något bevarat exemplar och jag har inte träffat på någon av de äldre, som hanterat detta verktyg. Troligen upphörde användandet av skärar när liarna kommo i bruk. Liar användes ganska mycket under det första tiotalet år av 1900 talet och av småbrukare ännu en del år, råg höggs med liar när halmen skulle

Lug 113
1

användas till halmtak. Numera användes liar endast vid tillfälligt huggning av åkerhörnor och daglig huggning av grönfoder till husdjur. Förr höggs allt s.k. vildgräs med liar. Numera förekommer ingen s.k. vildhöstning. Jämsides med tillsaluhållande av de hantverkmässigt tillverkade liarna, fanns det i lantbutikerna fabriksgjorda liar, men de handgjorda ansågos vara bättre. De äldre männen som voro riktiga s.k. "höstakarlar" sade sig kunna höra på klangen om lien var bra, då de slog med knngarna mot den. Numera tror jag inte här finns någon som vågar påstå sig vara liekännare. De handgjorda liarna voro stämplade med orden Sjötorp och Simontorp. Storleken på liar varierade. Storleken angavs i kvarter, d.v.s. varje kvarter var en halv fot eller fjärdedels aln. Det fanns femkvarters, sexkvarters och sjukvarters liar, kanske även andra kvarterslängder, men dessa voro de vanliga. Till huggning av ljung fanns en typ liar, s.k. ljungliar, de voro något grövre i den ända som fastsattes vid skaftet. Vanligen köptes endast en lie åt gången, en god lie kunde vara i flera år, de slipades och vädjades med vädjestenar tills de blevo mycket smala, varje slipning eller vädjning nötte bort något av liebredden. En god lie höll bettet så länge den var användbar. Samma lie användes till både höslätter och sädhuggning. För att skärpa eggen användes ovan omtalade stryksticker, de voro av trä och tillverkades vanligen hemma eller av någon snickare. Ett tiotal år in på 1900 talet började även affärerna tillsaluhålla stryksticker, tillverkade maskinmässigt. S.k. losbryne började även vid denna tid komma i handeln. Jag har tillvaratagit en av min fader tillverkad stryksticka av svartek från en ekstock som han fann i en mosse. Dylig ek var eftersökt, ty det ansågs att sanden satte sig bättre fast vid sådant träslag. Priset på liar har varierat efter rådande tidsförhållanden. Äldre personer omtalade i början av 1900 talet att förr kunde man köpa en bra lie för 1:50. De tyckte det var dyrt när priset var omkring 5 kronor. Vad priset var vid partiförsäljning vet jag ej. Det var så gott som uteslutande männen, som använde lie. Det har visserligen omtalats att någon kvinna kunde vara lika god att hantera lien, men det torde ha varit för mycket länge sedan. Huggning av gräset med slättermaskin började i denna ort i slutet av 1800 talet, något exakt årtal kan inte uppgivas, den första slättermaskinen i Perstorps socken inköptes av Aron Månsson (död 1950), han körde den första året med förspända oxar. Givetvis kommo dessa maskiner först i bruk på de större hemmanen och det tog årtionden innan småbrukarna hade sådana. Vanligen voro dessa maskiner avsedda för två dragare, men efter hand kommo även enbetsmaskiner i bruk.